

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

**ІВАШКІВ В. ХУДОЖНЯ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА
І ФОЛЬКЛОРИСТИЧНА ПАРАДИГМА РАНЬОЇ ТВОРЧОСТІ
ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША. ЛЬВІВ: ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР ЛНУ ІМЕНІ
ІВАНА ФРАНКА, 2009. – 448 С.**

Творчій спадщині Пантелеймона Куліша останніми роками щастило на дослідницьку увагу. Поза численними статтями і дрібнішими студіями, найповажнішими здобутками науковців у цій ділянці українознавства слід визнати найперше започатковане Інститутом критики Повне зібрання творів (із якого досі з'явився друком лише перший том листування в упорядкуванні Олеса Федорука), а також книги Євгена Нахліка (насамперед двотомне дослідження «Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, доля». Київ, 2007) і ось тепер – рецензовану працю Василя Івашкова.

Якщо двотомник Євгена Нахліка – це спроба масштабного синтезу сучасного кулішезнавства, що претендує на енциклопедичну всеохопність, то монографія Василя Івашкова – це досвід поглибленого аналізу раннього періоду творчості однієї з центральних і водночас найбільш неоднозначних та найменш знаних постатей української культури XIX століття. Автор сам окреслює спрямування свого дослідження як «джерелознавчо-аналітичне», і текст монографії цілком відповідає цій дефініції. Вектор дослідницької рефлексії тут спрямовано не вшир, а вглиб. Одначе об'єднує обидві праці львівських кулішезнавців відповідність високим академічним стандартам, намагання якомога повніше охопити джерельну базу, верифікувати найдрібніші деталі біографії й творчості свого «героя», критично осмислити історіографію проблеми, аргументовано підтвердити, спростувати або коригувати висновки попередніх дослідників.

Попри свою трохи задовгу назву з дещо декоративним уживанням поняття парадигми (яке майже не використовується в тексті самого дослідження як робоча категорія і тому залишається так і не експлікованим), праця Василя Івашкова вигідно вирізняється з потоку літературознавчих монографій академічною ґрунтовністю й скрупульозністю, максимально повним використанням архівних матеріалів, імпліцитною зневагою до псевдотеоретичної фразеології, пустопорожньої ура-патріотичної риторики та поверхового захоплення квазіметодологічними «модами».

За своїм предметно-хронологічним осягом праця Василя Івашкова немовби доповнює відому книгу Віктора Петрова «Пантелімон Куліш у п'ятдесяті роки. Життя. Ідеологія. Творчість» (Київ, 1929) аналізом попередньої фази творчої еволюції письменника і таким чином здійснює незреалізований свого часу задум автора «Романів Куліша» опублікувати монографію «Куліш у 40-ві роки».

Книга складається з двох частин. У першій скрупульозно розглянуто всю відому на сьогодні художню прозу П. Куліша 1840–1846 років, зокрема оповідання й повісті так званого «воронізького циклу», малу прозу середини 1840-х років (ідилії «Орися» та «Самое обыкновенное происшествие») та історичні романи «Михайло Чернышенко, или Малороссия восемьдесят лет назад» та «Чорна рада. Хроніка 1663 року». Слід відзначити, що аналіз особливостей творчої генези, поезики та художньої семантики цих творів здійснено на підставі ретельного зіставлення всіх доступних редакцій та варіантів текстів (як рукописних, так і друкованих). Цікавими є також спостереження дослідника над динамікою розвитку художнього фольклоризму Куліша-прозаїка – від стилізації до творчого переосмислення

народнопоетичних мотивів, сюжетів та образів в індивідуальній письменницькій практиці.

Другу частину присвячено іншим ділянкам творчої діяльності П. Куліша 1840–початку 1847 років – фольклористиці (насамперед збірникові «Украинские народные предания» та іншим раннім записам і студіям усної народної словесності, що передували «Запискам о Южной Руси»), історіософії (кристалізованій у фольклорно-поетичній епопеї «Україна», прозовій «Книзі о ділах народу українського і славного Війська козацького Запорозького» та публіцистичній «Повести об украинском народе»), початкам публіцистики, літературної критики та мемуаристики (зокрема, таким творам, як «Ответ Г. Сенковскому на его рецензию “Истории Малороссии” Маркевича», «Карманная книжечка для помещиков...», «Знайдений на дорозі лист» та ін.). Цей розділ особливо багатий на використання маловідомих матеріалів з архівних сховищ Києва, Чернігова, Санкт-Петербурга, деякі з яких автор уперше вводить у науковий обіг.

Без претензії на масштабні теоретичні узагальнення чи стильову екстравагантність, позбавлений псевдометодологічних амбіцій, Василь Івашків розважливо й неквапливо розгортає свій науковий дискурс, заглиблюючись у багатий і різноманітний творчий світ молодого Куліша – прозаїка й поета, фольклориста й історіософа, літературного критика і публіциста. І саме завдяки такій – розважливій і неквапливій – науковій рефлексії львівський учений у своїй книзі дає зразок добротного історико-літературного дослідження класичного письменства у його органічних зв'язках з усною словесністю. Такі праці зазвичай не викликають аж надто широкого громадського резонансу, проте саме вони закладають надійні підвалини гуманітаристики, не старіючи з часом і зберігаючи свою наукову значущість для наступних генерацій дослідників. Залишається лише сподіватись, що українське кулішезнавство невдовзі здобудеться на подібні ґрунтовні студії й наступних десятиліть життєтворчості класика у 60-х, 70-х, 80-х, 90-х роках ХІХ століття...

Богдан ТИХОЛОЗ